

Alesamhällets utveckling 2018

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Landsting konstaterar att den kraftiga ökningen av befolkningen har tidigare lagts i Sverige genom en högre inflyttning, flyktinginvandring och fler födda barn. Kostnaderna ökar snabbare än intäkterna och kalkylerna pekar mot finansieringsproblem för kommuner och landsting.

En del av våra nya invånare är flyktingar och nyanlända. Ale kommun har tagit emot en relativt stor andel ensamkommande barn, och där är möjligheten att i framtiden övergå i självständig försörjning en central utmaning. Utrikes födda, de med enbart förgymnasial utbildning och ungdomar 18-24 år har svårast på arbetsmarknaden. I synnerhet de som tillhör flera av de utsatta grupperna.

Företagsamheten är lägre än rikssnittet. Lägst är det bland unga och kvinnor. Ale behöver utveckling av nya idéer och verksamheter. Ett bredare utbud av branscher, där behovet av en högre akademisk utbildning uppstår kan dämpa riskerna.

Det finns stora skillnader i medellivslängd inom Ale, främst hos män. Kvinnor har också en lägre medellivslängd än rikets genomsnitt. Den fysiska aktiviteten minskar och den psykiska ohälsan ökar, där främst hos kvinnor och unga. Sociala investeringar ska sättas in i tidiga åldrar och/eller tidigt i en

process för bäst resultat, både för individer och för att långsiktigt spara kostnader. Det finns en socioekonomisk segregation i Ale kommun med skillnader i livsvillkor och hälsa.

Skolresultaten har väntats efter flera år med svaga resultat, särskilt för de yngre årskullarna. För de äldre är resultaten svaga, men trenden positiv. Det är fler som klarar alla mål, men också fler som inte får betyg. Skillnaderna ökar mellan barnen.

Befolkningsstillväxten ställer krav på infrastrukturinvesteringar och lokalresursplanering för en effektiv användning och utbyggnad av offentlig service. Utmaningen är att styra bostadsproduktionen efter behov och mot Ales hållbarhetsmål. Ökningen av elever och barn innebär att framtida utbyggnad, ombyggnad och renovering av både förskolor och skolor sker med en ekonomisk långsiktig investeringstakt. Ett barnperspektiv i lokalresursplaneringen är av stor vikt eftersom det påverkar allt från transportbehov, kemikalier i skolmiljö samt möjligheterna till pedagogisk verksamhet.

Bil innehavet och körsträckan ökar och är högre än riket i snitt. Förnyelsebara drivmedel har inte börjat ersätta fossildrivna. Resande med Alependeln har planat ut. Våren 2018 sker nästa upphandling med regionen för kollektivtrafiken. En tydlig linje för den önskade utvecklingen är viktig. Uppföljningen av *Energi- och klimatplanen* visar att förändringen går långsamt. En klimatanpassningsplan, med åtgärder och riktlinjer för hanteringen av översvämningar, skredrisker, risker med värmeböljor och ändrade förhållanden för skogs- och jordbruk, är en metod att öka takten.

Genom *Plan- och Bygglagen* kan Ale delvis styra nytillskotten som bäst stödjer bostadsbehoven genom att påverka bostadstyper, marktillgång och attraktiva lägen med god infrastruktur. För genomförande kan politiska beslut upprätthålla exempelvis *Bostadsförsörjningsprogrammet* och *Energi- och klimatplanen*, samt att kommunen skapar egen, eller förhandlad, rådighet över mark, där nyproduktion lokaliseras så att fossildrivna transporter minimeras.

Innehåll

Sammanfattning	0
1. Inledning	3
2. Den sociala väven	3
Befolkningsökning och social hållbarhet	4
Flyttningsskedjor – Ale kommuns befolkningssammansättning	4
Flyktningmottagande och nyanlända	4
Förtätning och förutsättningar för lokala flyttkedjor	4
Ale, nära naturen – biologisk mångfald som social förutsättning	4
Social kartläggning – hälsa, socioekonomi, barn och unga	5
Hälsa och levnadsvanor	5
Barn och ungas uppväxtvillkor	5
Socioekonomiska förutsättningar	5
Utbildning i Ale	6
Studieresultat – fler klarar alla mål, men också fler saknar betyg	6
Individuellt alternativ och språkintrödnation	7
Vuxenutbildning	7
Trygghets- och säkerhetsarbete	8

Delaktighet och demokrati	8
Från information till medbestämmande	8
Barn och ungas delaktighet	8
Demokratiska framgångar i Ale – möjlighet till inflytande?	8
3. Den ekologiska livsmiljön	10
Ett förändrat klimat påverkar hela vår försörjning	10
Biltrafiken ökar – kollektivtrafikresandet minskar	10
Utsläppen från vår konsumtion ökar	10
Energi- och klimatplan	10
Klimatanpassningsplan	10
Rent vatten är en grundförutsättning	11
Dricksvattenförsörjning, vattenkvalitet och biologisk mångfald	11
Hållbara VA-lösningar blir allt viktigare	11
Våtmarker är en viktig naturresurs	12
Markanvändningen påverkar möjligheterna till ett hållbart Ale	12
Förtätning i centralorter såväl som på landsbygden	12
Klimatförändringar förändrar jordbruksmarkens förutsättningar	12
Hållbar skogsanvändning – skogen som produktion, rekreation och livsmiljö	12
4. De ekonomiska vägvalen	13
Befolkningsutveckling och infrastrukturinvesteringar	13
Tillväxten ställer krav på investeringsförmågan	13
Samverkan skapar ekonomiska förutsättningar för integrationsarbetet	13
Lokalresursplanering	13
Anpassade bostäder och lokaler	13
Stödboenden och HVB-platser	13
Lokaler för idrott och fritidsaktiviteter	14
Stort behov av skolor och förskolor	14
Giffri förskola är grunden för hälsosamma lokaler	14
Centralkök	15
Nytt kommunhus i Nödinge	15
Planarbete och byggnation	15
Nulägesbeskrivning	15
Att styra exploatering efter behov	16
Tydlighet för exploitörer och invånare	16
Ekonomisk hållbarhet i planarbetet	16
Sociala investeringar	17
Ekonomisk modell för att arbeta med social hållbarhet i Ale	17
Sociala investeringar - ett kommunalekonomiskt perspektiv?	17
Kommunernas ekonomi de närmaste åren	17
Kostnaderna från den demografiska ökningen ökar snabbare än intäkterna	17

Effektiviseringar för att möta de ökade demografiska behoven.....	18
Sysselsättning och företagande i Ale	19
Göteborgsregionens arbetsmarknadsutveckling.....	19
Näringslivets struktur i Ale	19
Bredd av branscher.....	19
Arbetslöshetens sammansättning	19
Fokusområde: Sysselsättning 18-24 år.....	20

1. Inledning

Alesamhällets utveckling 2018 riktar sig till kommunens politiker inför 2018 års verksamhetsplan- och budgetarbete. Syftat är att vara en översiktlig bas där förvaltningen beskrivit dagens verksamheter och morgondagens utmaningar.

Oroligheterna i världen har letat sig in i kommunens förvaltning de senaste åren. Eftersom den stora flyktinginvandringen har påverkat och påverkar kommunens verksamhet de senaste åren och kommer fortsätta att göra så framöver kan det vara på sin plats att påminna oss själva om kriget i Syrien såväl som i andra länder, som får effekter även här. Bilden av flyktingvågen beskrivs ofta frångopplad från kriget som skapar den, vilket ger en känsla av att vi, ett av jordens rikaste och tryggaste länder, har drabbats i första hand. Så är inte fallet, förstås. Det oroliga läget i omvärlden ställer dock krav på vår förmåga att hantera kriser även lokalt.

Klimatforskare talar om att vi måste börja arbeta intensivare på två fronter – fokus behöver vara på såväl minskning av växthusgasutsläpp som på klimatanpassning. Vi kommer att få leva med ett förändrat klimat för med sig fler tillfällen med kraftig nederbörd, torka eller hög värme. Detta medför ökade risker för översvämningar och skred, större osäkerhet kring vårt dricksvatten och ökade krav på att i exempelvis inom äldreomsorgen kunna hantera värmeböljor. Ale kommun behöver i alla olika verksamheter komma igång med klimatanpassningsarbetet.

Förvaltningen har under 2016 genomfört en social kartläggning som kommer presenteras i början av 2017. Den är ett första steg i ett större och mer omfattande arbete för att kunna leda och styra mot hållbar utveckling. Kartläggningen har gjorts dels för att skapa en samlad bild av Ale kommuns invånare när det gäller livsvillkor och hälsa och dels för att titta på hur kommunens befintliga system kan utvecklas med målet att tillgodose våra medborgares behov.

Kostnader och investeringar som medföljer den ökade befolkningstillväxten har börjat. Detta innebär att kommunen behöver hitta prioriteringar och effektiviseringar för att fokusera arbetet där det gör som störst nytta för våra medborgare. Detta kommer vara en pågående process de närmsta åren.

Under 2018 behöver ekologisk och social hållbarhet bli mer sammankopplat, och vi behöver hitta hållbara ekonomiska vägval som hjälper oss skapa goda liv i Ale – lätt att leva.

2. Den sociala väven

Befolkningsökning och social hållbarhet

Flyttningskedjor – Ale kommuns befolkningsammansättning

Ales befolkning växte 2016 med 2 %. För att nå beslutat tillväxtmål om 3 %, motsvarande nästan 900 nya invånare/år, krävs cirka 450 nya bostäder per år, under förutsättning att flyttkedjorna fungerar.

Flyttkedjorna är ej kartlagda, men flyttnettot in/ut kommunen 2015 visar att åldersgruppen 20-24 åringar och 65-84 åringar blir färre. 55-69 åringar har flyttnetto på +3 personer, vilket innebär att kvarboendet ökat för gruppen. 2012 var deras flyttnetto -26. Övriga grupper ökar eller är oförändrade. Störst inflyttningsnetto har 30-34 åringar (+96) och små barn i åldern 0-9 år (+126).

Samtidigt som gruppen 20-24 åringar har minskat totalt, så var de 2010-2013 den största inflyttningsgruppen. Näst störst 2014-2015. Det är dubbel så stor sannolikhet att en 20-29 åring flyttar till Ale som att en 30-39 åring gör detsamma. Samma mönster vid utflyttningar. Eftersom vi stannar och åldras är befolkningsammansättning och flyttningar inte samma sak. Att veta detta är viktigt så vi bättre kan se vilka behov som finns.

Flyktingmottagande och nyanlända

En del av våra nya invånare är flyktingar och nyanlända. I planeringsarbetet av integrationsinsatser är det viktigt att förhålla sig till de regelverk som gäller mellan stat och kommun. Kommunen har tagit emot en relativt stor andel ensamkommande barn.

Den nya anvisningslagen styr till viss del placeringen av de personer som fått uppehållstillstånd i Sverige. Ale anvisades 98 personer 2016 och i nuläget är planeringstalet för 2017 141 personer. Det första steget för kommunen är att se till boende, i övrigt är det samma ansvar som för övriga medborgare, men det krävs ofta mer stödinsatser.

Förtätning och förutsättningar för lokala flyttkedjor

Att medborgarna gör boendekarriär i sin livsmiljö är önskvärt ur ett socialt hållbarhetsperspektiv. Kvarboende, oavsett aktuell familjesituation, motverkar social segregation och ökar tryggheten.

Ales marknadsposition ”förstagångsköpande småhusägare i de lägre prisklasserna” medför att utbudet av små-mellanstora villor är mycket stort. Utbudet för större villor eller lägenheter för äldre är litet. En satsning på studentboende kan långsiktigt ge en högre utbildningsnivå. Närheten till natur och rikt föreningsliv ger goda förutsättningar ur ett folkhälsoperspektiv. Nyproduktion kan stödja dessa strukturer och uppmuntra gående och cykling som förstärker dessa nyttor.

Ale, nära naturen – biologisk mångfald som social förutsättning

I Ale kommun finns mycket vacker, intressant och värdefull natur. En biologiskt rik natur är något som många uppskattar och det ger ett viktigt mervärde i livet. Denna faktor kommer med all sannolikhet att bli allt viktigare de kommande åren, med ett ökande befolkningstryck, förtätning av bebyggelse och utbyggnad av infrastruktur.

Vetenskapliga studier visar att naturen har en positiv inverkan på vår hälsa. Förutom att ha en allmänt avstressande effekt ger natur- och friluftsupplevelser skärpt koncentrationsförmåga och sänkt blodtryck. Tillgång till grönområden ger också möjligheter till ökad fysisk aktivitet, inte minst ur ett barnperspektiv, om naturområden även finns bostadsnära.

Social kartläggning – hälsa, socioekonomi, barn och unga

Hälsa och levnadsvanor

Hälsan i sin helhet har förbättrats under de senaste decennierna. Det beror till stor del på minskad dödlighet, tillsammans med förbättrade levnadsvanor. Det finns dock stora skillnader i medellivslängd inom Ale, främst hos män. Kvinnor har också en lägre medellivslängd än rikets genomsnitt.

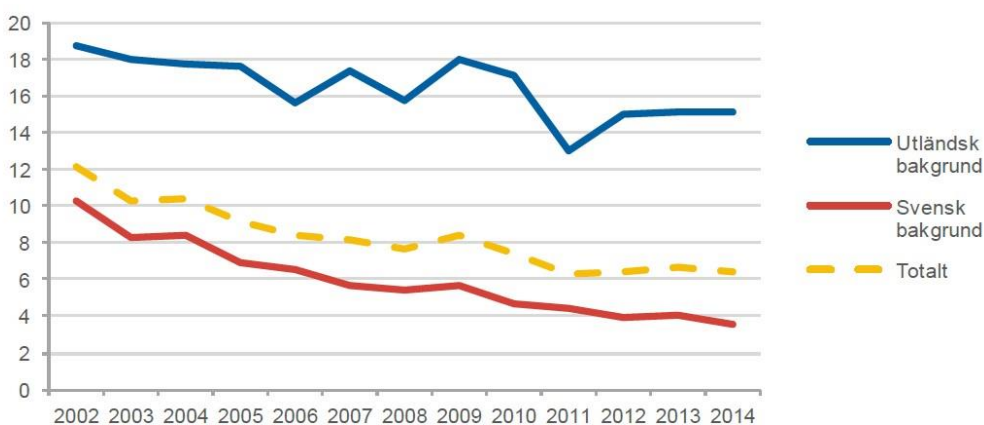
Stillasittande fritid ökar, samtidigt som den fysiska aktiviteten minskar och fetmastatistiken ökar och är över regionens genomsnitt. Det saknas idag en större förståelse för de bakomliggande orsakerna till ökningen av övervikt och fetma i Ale.

Men den psykiska hälsan har försämrats markant i Sverige. Det finns obefogade skillnader i både hälsa, vård- och stödinsatser mellan olika grupper i Ale. Den psykiska ohälsan har vuxit över tid i samtliga åldersgrupper, men främst hos kvinnor och hos unga. Kunskapen kring den psykiska ohälsan i kommunen ger inte tillräcklig vägledning i vad som behöver göras..

Barn och ungas uppväxtvillkor

Barn och ungas framtida förutsättningar för att leva ett gott liv formas under barn- och ungdomsåren. En helhetssyn med utgångspunkt i tidiga samordnade och förebyggande insatser är nödvändigt för att minska skillnader i livsvillkor och skapa ett socialt hållbart samhälle på sikt. Tidiga insatser definieras som insatser som sker tidigt avseende såväl ålder som uppkommen situation.

Barns möjligheter påverkas genom skola och förskola, men även föräldrarnas levnadsvillkor påverkar starkt. Andelen ekonomiskt utsatta barn i Ale har nästan halverats mellan åren 2002-2014. Det är dock stora skillnader mellan barn med utländsk bakgrund och barn med svensk bakgrund. Arbetet med barn och unga förändras från att organisationens struktur till att identifierade behov styr val av insatser. Olika huvudmän behöver därför en gemensam grundsyn vilket kräver en större samordning mellan skola och socialtjänst. Ale kommun har här möjlighet att förbättra samarbetet med regionen.

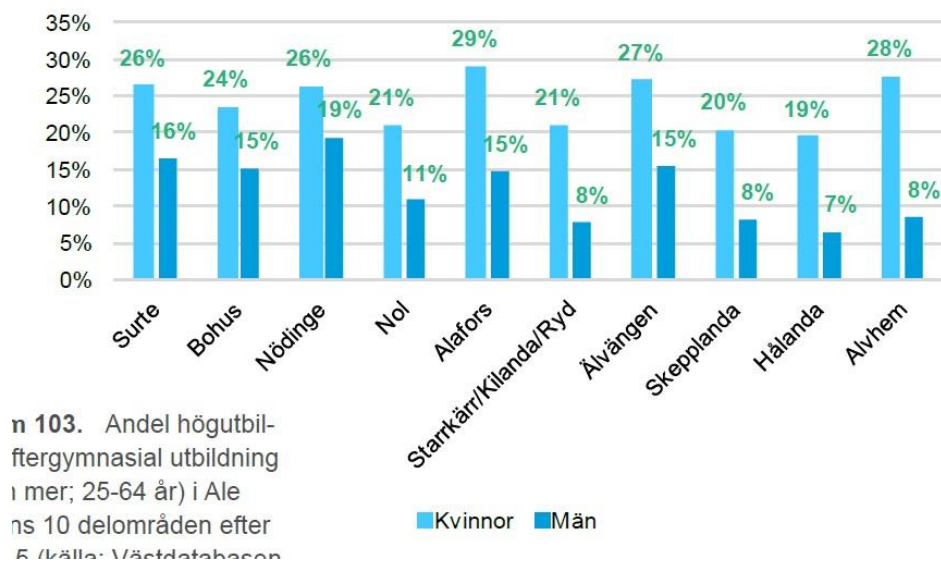
Figur 1
Andel barn som lever i relativ fattigdom

Socioekonomiska förutsättningar

Med socioekonomi sammanfattas indikatorer som beskriver sociala och ekonomiska förhållanden i samhället som visar på samband mellan dessa och individers hälsa, samt hälsans fördelning i befolkningen. Tillgången till resurser såsom utbildning, inkomst, arbete och

boende påverkar individens sociala position. En individs position på den sociala skalan påverkar livssituation och hälsa.

Kvinnor i Ale har högre utbildning än män, andelen högutbildade är högst i södra Nödinge, andel med endast förgymnasial utbildning är högst i centrala Nödinge. Män är i högre grad sysselsatta än kvinnor och har högre medelinkomst, samt att andelen sysselsatta är lägst i centrala Nödinge och högst i södra Nödinge.

Figur 2 Andel med minst tre års eftergymnasial utbildning

De geografiska skillnaderna inom Ale i socioekonomiska förutsättningarna sammanfaller med barn och ungas uppväxtvillkor samt deras hälsa och levnadsvillkor. Det finns en socioekonomisk segregation i Ale kommun med skillnader i livsvillkor och hälsa. Nödinge är den ort där segregationen är störst, mellan centrala och södra delarna.

Utbildning i Ale

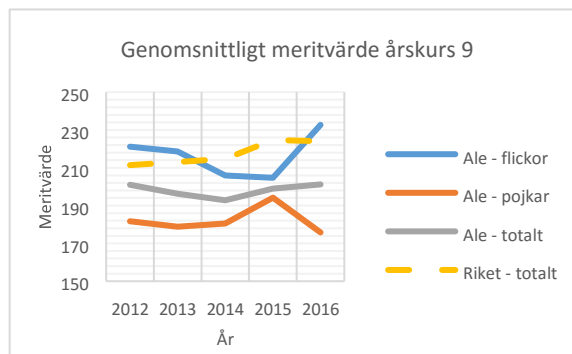
Studieresultat – fler klarar alla mål, men också fler saknar betyg

För att Ale ska vara en attraktiv inflyttningkommun måste barn och elever erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet med goda skolresultat. Arbetet med den långsiktiga utvecklingen fortsätter enligt den plan som påbörjats i syfte att stärka skolresultaten.

Ökningen av barn och elever innebär nyrekrytering av lärare de närmaste åren. Bristen på lärare gör rekrytering svårt. För att locka behöriga lärare är ett långsiktigt arbete med kompetensförsörjning viktigt, särskilt inom de lärargrupper som är svårrekryterade.

Sektor utbildning kultur och fritid har de senaste åren fokuserat på förbättrade skolresultat. Ale har under flera år haft svaga pedagogiska resultat jämfört med Riket. Trenden har börjat vända och resultaten är på väg uppåt, särskilt för de yngre årskurserna.

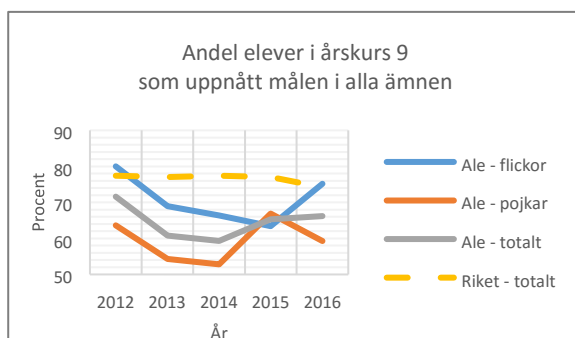
För de äldre årskurserna är resultaten fortfarande svaga även trenden är positiv. Läsåret 2015-2016 hade årskurs 7 kraftigt

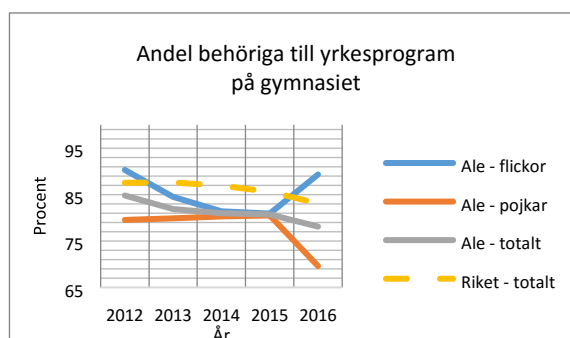
Figur 3 genomsnittligt meritvärde fördelat på kön

förbättrade resultat jämfört med föregående årskurs 7. Skillnaden mellan flickor och pojkar är dock stor på hela högstadiet.

Läsåret 2015-2016 minskade behörigheten till yrkesprogrammen trots att andelen elever som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen ökade. Att behörigheten minskar samtidigt som meritvärdet och andelen som klarar kunskapskraven i alla ämnen ökar visar att skillnaden i elevgruppen har ökat. Det är fler som klarar alla mål, men också fler som inte får betyg. Skillnaderna ökar mellan barnen.

Figur 4 Andelen elever som nått målen i alla ämnen uppdelat på kön

Figur 5 Andelen behöriga av alla i åldersgruppen till yrkesprogram

Individuellt alternativ och språkintrödn

Ale gymnasium bedriver introduktionsprogrammen *Individuellt alternativ* och *Språkintrödn*, undervisning och praktik för elever som står långt från skola och arbetsmarknad. Ett flertal elever har psykosociala, kognitiva, stress- eller krisreaktioner där elevhälsan och det förebyggande hälsoarbetet är viktiga. I nuläget är det cirka 120 elever och den framtida osäkerheten gällande elevantal är stor. Elevantalet ökade kraftigt i och med den stora flyktinginvandringen, vilket medfört ett ökat personalbehov i takt med elevökningen.

Vuxenutbildning

Komvux ger möjligheter att komplettera för vidare studier eller att läsa en yrkesinriktad utbildning. Samverkan inom GR innebär att elever kan läsa utbildningar på andra orter. Samverkan inom GR och de goda förbindelserna innebär att frågan om lokalt utbud ställs i relation till utbudet inom GR. Vad Komvux ska erbjuda lokalt och i samverkan inom GR är en fråga som behöver lyftas, tillsammans med geografisk placering av Komvux i Ale.

För de unga som saknar gymnasiebehörighet och sysselsättning finns ett tydligt kommunalt ansvar. Arbetet med aktivitetsansvaret kan ökas ytterligare med uppsökande arbetet för att nå de ungdomar som vi inte når idag. Verksamheten ser en utmaning i skapandet av ökade möjligheter att erbjuda sysselsättning på heltid utifrån de individuella behoven.

Trygghets- och säkerhetsarbete

Att känna sig trygg är en mycket viktig faktor, både för individers hälsa och välbefinnande, men också för samhällsklimatet i sig. Att uppleva trygghet och att vara trygg är två olika saker. Känslan av trygghet har kunnat kopplas samman med självskattad psykisk och fysisk hälsa och där har forskningen även kunnat visa på länken mellan goda levnadsvanor och mindre rädsla.

Brottsstatistiskt över tid är Ale en lugn och trygg kommun, både att bo i och att besöka. De senaste åren har de anmälda brotten legat ganska stabilt med en minskning sedan början av 2000-talet. 2015 avviker med en ökning som till stor del baseras på drogrelaterad brottslighet. Anmälningar om misshandel och olaga hot fortsätter att öka i Ale. Det kan bero på att det finns en större anmälningsbenägenhet idag och bättre kunskap om sina rättigheter. Anmälningarna för olaga hot på internet är en bidragande orsak till ökningen.

En del av våldet är dessvärre relationsbetingat och våldet sker i många fall inom den egna familjen, vilket gör det svårare att komma åt. Sett till orosanmälningar för våld i nära relationer är barn och kvinnor särskilt utsatta.

En viktig del i det brottsförebyggande arbetet sker i samhällsplaneringen, med att skapa en tryggare offentlig miljö, med fokus på pendeltågstationerna.

Delaktighet och demokrati

Från information till medbestämmande

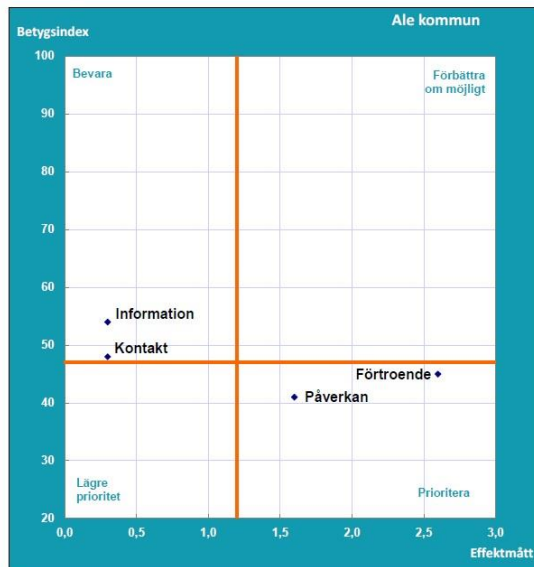
Genom våra invånares synpunkter, reflektioner och förslag finner vi sätt att förbättra våra verksamheter och bidrar till att skapa en känsla av tillhörighet. Kommunen har antagit policy för invånardialog där viktiga principer klarläggs. Nästa steg i arbetet är att ta fram en metodhandbok för att stödja arbetet. Förvaltningen har också fått uppdraget att utreda förutsättningarna för införandet av medborgarbudget.

Barn och ungas delaktighet

Att utveckla ungdomsdemokratiska processer för att bredda dialogen med barn och unga så att de kan vara delaktiga i samhällsutvecklingen och ta plats i det offentliga rummet är en framtida utmaning. Inom skolan finns potential för att höja kunskapen om demokrati och stärka ungas engagemang. En utmaning är att arbeta aktivt med integration genom att skapa möjligheter och forum där nyanlända ungdomar kan integreras. En omfattande utredning med syftet att föreslå en framtida styrning och organisation för arbetet med ungdomsdemokrati och inflytande i Ale pågår och presenteras för kommunfullmäktige senast i juni 2017.

Demokratiska framgångar i Ale – möjlighet till inflytande?

Ale har valt att undersöka hur medborgarna upplever sina möjligheter till inflytande genom att fem gånger genomföra Statistiska centralbyråns (SCB:s) medborgarundersökning. SCB uppmärksammar i sin analys av 2016 års undersökning att Ale även fortsättningsvis bör prioritera frågor som rör parametern *påverkan*. Nytt efter 2016 års undersökning är att Ale kommun, enligt SCB, också bör prioritera frågor som kan påverka parametern *förtroende*.

Figur 6 Medborgarundersökningen våren 2016, Prioriteringsmatris Nöjd inflytande index (NII) (SCB)

Under 2017 finns det en ambition att utöka antalet verktyg för inflytande. Vi når olika målgrupper olika bra beroende på vilka dialogverktyg vi använder. Förvaltningen ser insikten om att framgångsrikt dialogarbete bygger på en kombination av både rätt verktyg och en förståelse för hur arbetet med dialog ska bedrivas, som nyckeln till ett lyckat arbete.

3. Den ekologiska livsmiljön

Ett förändrat klimat påverkar hela vår försörjning

Biltrafiken ökar – kollektivtrafikresandet minskar

Både bilinnehavet och körsträckan ökar. Ale har ett högre bilinnehav och en längre körsträcka per person och år jämfört med riket i stort. Andelen fordon som drivs helt eller delvis med förnyelsebara bränslen har ökat med mindre än en procentenhet av det totala antalet fordon under perioden 2012-2015. Förnyelsebara drivmedel har alltså inte börjat ersätta fossildrivna. Fler väljer bilen. Utsläppen ökar.

Resandet med Alependeln har planat ut under 2015 och 2016. En ökning av resandet med pendeln är viktigt för att behålla underlaget till en stark kollektivtrafik med hög turtäthet, som sker i konkurrens med de ökande trafikbehoven hos andra delar av regionen.

Kollektivtrafikansvaret ligger hos regionen. Våren 2018 börjar arbetet med upphandlingsunderlag inför nästa stora upphandling av kollektivtrafik i Ale. För att maximera möjligheten till påverkan är en tydlig linje för den önskade utvecklingen viktig, innefattande såväl drivmedelsalternativ som prioritering av kollektivtrafikstråk.

Utsläppen från vår konsumtion ökar

Förbrukningen av fossila bränslen är den starkast bidragande orsaken till att vi överkonsumerar jordens resurser. Utöver klimatförändringen bidrar resurstrycket också till förlust av skogarnas biologiska mångfald och krympande fiskebestånd. Färskvattenresurserna och den biologiska mångfalden minskar och värdefull jordbruksmark exploateras.

Inom Sveriges gränser har utsläppen av koldioxid minskat sedan 1990, men under samma period har utsläppen i andra länder från svensk konsumtion ökat med 50 %. Vår konsumtion ger utsläpp och negativ påverkan såväl lokalt som globalt. Av den privata konsumtionen står livsmedel och transporter för två tredjedelar av utsläppen. Utvecklingen i Ale förväntas följa den i riket i stort för den privata konsumtionen.

Dagens nybyggnadsregler innebär att bostädernas uppvärmningsbehov är lågt, men det ökade välbefindandet och tekniktrender innebär att konsumtionen av elektronik, luftkonditionering, pooler och olika fordon ökar den totala energiförbrukningen. Gällande lagstiftning tillåter inte kommunen att ha tvingande särregler för exploatörer, exempelvis för energiförbrukning och materialval, utan Ale kan arbeta med positiv påverkan i samarbetsprojekt.

Energi- och klimatplan

Kommuns energi- och klimatplan syftar till att utveckla energisektorn i kommunen till en del av ett hållbart samhälle. Visionen är att Ale kommun ska ha 90 % lägre utsläpp av växthusgaser år 2050 jämfört med 2008.

För att uppnå visionen finns ett antal mål och delmål, som bl. a handlar om att minska växthusgasutsläppen och användningen av fossila bränslen med 40 % till år 2020. Uppföljningen hittills visar att riktningen är rätt – men att det går för långsamt. Planen ska revideras under 2017.

Klimatanpassningsplan

Ett förändrat klimat innebär anpassningar i samhällets alla olika delar. Länsstyrelsen beskriver i Regional handlingsplan för klimatanpassning hur vattennivåerna kommer stiga. Risken för

översvämning ökar vid Göta älv och andra vattendrag, men också inne i tätorterna som en följd av mer frekventa skyfall. Som en följd av ökade vattenflöden ökar också riskerna för skred och erosion.

Arbetet med grön infrastruktur och ekosystemtjänster är en del i klimatanpassningsarbetet eftersom dessa underlättar anpassningen till det förändrade klimatet. Om ekosystemen stressas minskar deras förmåga att tillhandahålla de tjänster vi är beroende av, som temperatursänkning eller vattenhållning i landskapet.

En utmaning är att möta framtida ökning av värmeböljor, såväl i fysisk planering och exploatering, som i kommunens matlagning och äldreomsorg, där värmeböljor kan leda till att kylkedjorna bryts eller att äldre dör eller bli sjuka av värmen.

Eftersom klimatanpassning går på tvären i hela samhället, går det också på tvären genom förvaltningen och organisationen. En klimatanpassningsplan som pekar ut åtgärder och riktlinjer för att hantera bland annat översvämningar, skredrisker och ändrade förhållanden för skogs- och jordbruk, är en viktig metod för att öka takten i klimatarbetet.

Rent vatten är en grundförutsättning

Dricksvattenförsörjning, vattenkvalitet och biologisk mångfald

Göta älv är råvattentäkt, alltså dricksvattnet, för ca 700 000 människor i Göteborgsregionen och av riksintresse för naturvård, friluftsliv och sjöfart. För att skydda vattenkvaliteten utgör en del av Göteborg och Surte ett vattenskyddsområde.

Kommunerna längs Göta älv har under en lång tid arbetat för ett utökat vattenskyddsområde. Takten behöver öka för att klara Vattendirektivets mål och miljökvalitetsnormer för vatten, genom arbete med mekanisk påverkan, övergödning och försurning. Vattendirektivet och miljökvalitetsnormerna är viktiga i planering, exploatering och prövning av verksamheter.

I Ale finns många sjöar och vattendrag, inte minst Göta älv, med rikt biologiskt liv och stor betydelse för människors rekreation. Genom hänsyn vid planering, tillsyn och tillståndsärenden kan kommunen bibehålla och skydda värdefulla sjöar och vattendrag. Strandskydd för de små vattendragen, som enligt lagens syfte ska omfattas men idag saknar skydd, medför risk för ökad exploatering intill vattendragen, vilket innebär försämrad vattenkvalitet, översvämningar och skred, som i sin tur ger kostnadssamma stabilitetsåtgärder.

Hållbara VA-lösningar blir allt viktigare

Intensivare regn, förhöjda vattennivåer, övergödning samt ökat exploateringsstryck har gjort frågan kring dagvatten allt mer aktuell. Dagvattnet från vägar, parkeringar, bostads- och verksamhetsområden är ofta förorenat. I takt med att fler områden bebyggs ökar de hårdgjorda ytorna vilket ökar belastningen på ledningsnäten, som idag är volymmässigt begränsade.

Att styra utvecklingen mot mer flexibla, öppna dagvattenlösningar är en väg för att öka såväl den ekonomiska som ekologiska hållbarheten. Arbetet med en handbok för dagvattenhantering har därför påbörjats, för att visa på metoder och lösningar för en hållbar dagvattenhantering. En utmaning är att aktivt minska andelen hårdgjorda yta och att ta tillvara naturliga förutsättningar att omhänderta vatten, i form att lågpunkter och vattenstråk i landskapet.

VA-hantering är inriktad på konventionella kommunala ledningar. En kretsloppsanpassning av avloppet för att ta tillvara näringen och använda jordbruksmarken kan visa på fler vägar framåt. En diversifiering av avloppslösningar kan minska såväl miljöbelastningen som de ekonomiska kostnaderna.

Våtmarker är en viktig naturresurs

Våtmarkerna har minskat drastiskt senaste hundra till tvåhundra åren. Detta har lett till att vattenflödena i landskapet har blivit snabbare och att vattnet hamnar på andra platser. Utan myrar och våtmarker ökar risken för översvämningar nedströms i vattensystemen.

Våtmarkerna fångar upp näringsämnen, som annars skulle ge övergödning av sjöar och hav. Genom att återskapa och nyanlägga våtmarker på strategiska platser kan vi minska näringsläckaget och belastningen på exempelvis Vimmersjön, som idag är påverkad av övergödning och ofta behöver stängas av för badande. Anlagda våtmarker kan avlasta dagvattennätet och minska sårbarheten för översvämningar, samt dämpa såväl de fysiska följder som de ekonomiska kostnader som ett förändrat klimat kommer innebära.

Markanvändningen påverkar möjligheterna till ett hållbart Ale

Förtätning i centralorter såväl som på landsbygden

Majoriteten av befolkning och verksamheter finns i älvdalen kring tätorterna. Där används stor del av marken till boende, verksamheter och transporter. Markanvändandet är dock gles. Närhet och tillgänglighet mellan befolkning, verksamheter och grönska ger ett hållbarare samhälle, där fler delar på investeringar och kollektivtrafik och ett större folkliv ökar attraktivitet, trygghet, mångfald och underlag till service och kultur.

Gles utbyggnad ökar erfarenhetsmässigt bilåkandet med flera negativa konsekvenser, så som parkeringsytor på stora attraktiva markytor i centralorterna. Utsläppen av växthusgaser och partiklar ökar.

Nyproduktion kan lokaliseras så fossildrivna transporter minimeras och jungfrulig mark sparas. Förtätningen sätter ljuset på förorenade områden i Ale, som finns främst vid gamla industriområden. Det finns idag möjligheter att söka medel för byggnation av bostäder på förorenad mark.

Översiktsplanens mål om utvecklade byar på landsbygden har inte realiserats, utan bygglov söks och beviljas utspritt. Utspridningen ökar väsentligt miljöbelastningen och jordbruksmarken är i sig en viktig resurs.

Klimatförändringar förändrar jordbruksmarkens förutsättningar

Klimatförändringarna och den globala befolkningsökningen kan väsentligt förändra förutsättningarna för det svenska jordbruket och den svenska matproduktionen. Jordbruksmarkens betydelse och ekonomiska värde förväntas öka i värde och att det blir högre tryck på den för att försörja fler (globalt, regionalt och lokalt).

Hållbar skogsanvändning – skogen som produktion, rekreation och livsmiljö

Skogslandskapet är gles befolkat med ett relativt lågt exploateringsstryck. Skogen, sjöarna och våtmarkerna står för stora sociala, kulturmiljö- och biologiska värden, viktiga för hela regionen. Potential finns inom besöksnäringen under förutsättning att de stora vidsträckta tysta och stora opåverkade områden med attraktiva rekreationsskogar bevaras.

Det är viktigt att se dessa områden som en större del i Göteborgsregionens strukturbild med gröna kilar där Risveden, Alefjäll och Vättlefjäll utgör viktiga delar för hela regionen. Detta är viktigt i det framtida översiktsplanarbetet.

Ale äger och brukar drygt 700 ha skogsmark. Olika sätt att bruka skogen, bland annat på grund av klimatuppvärmningen, kan ge förändrade förutsättningar. Den kan användas än mer för att ge Aleborna attraktiva rekreationsområden, gynna biologisk mångfald och bidra med ekosystemtjänster, samtidigt som den ger en inkomst långsiktigt.

4. De ekonomiska vägvalen

Befolkningsutveckling och infrastrukturinvesteringar

Tillväxten ställer krav på investeringsförmågan

Sedan Alependeln och E45 invigdes i december 2012 har bostadsproduktionen ökat, dock från en låg nivå. Under 2016 blir befolkningsökningen drygt 2 %. En fortsatt en stark tillväxttakt ställer stora krav på infrastrukturinvesteringar och lokalresursplanering för att nå en effektiv användning och utbyggnad av offentlig service, som förskolor och parker.

Utmaningen är att styra bostadsproduktionen mot det mest behövda och efter Ales hållbarhetsmål med ett fokus på social hållbarhet och klimatanpassning. Intresset och den starka marknaden ger möjligheter för Ale att arbeta proaktivt med utbudet och inte enbart svara mot enstaka exploitörers förfrågningar. Dock krävs en kraftansträngning och förändrad arbetsprocess i hela förvaltningen och särskilt i samarbetet med olika marknadsaktörer.

Samverkan skapar ekonomiska förutsättningar för integrationsarbetet

Migrationsverket har i stort sett täckt kostnaderna för placeringen av ensamkommande. Den statliga riktningen förändras 2017 och ersättningsnivåerna minskar. Förändringen genomförs bland annat för att ge incitament att ändra boendeform från Hem för Vård och Boende (HVB) till stödboende. Detta ställer krav på omställning i kommunen. Möjligheten för ensamkommande barn att i framtiden övergå i självständig försörjning är en av kommunens centrala utmaningar. Det finns därför anledning att fortsätta bygga på samarbetet över sektorerna inom kommunen.

Lokalresursplanering

Anpassade bostäder och lokaler

Antalet och andelen äldre ökar, vilket ökar behovet av anpassade bostäder. Genom att arbeta för fler tillgängliga lägenheter med rimliga boendekostnader samt affärer, apotek och kommunikationer inom räckhåll, kommer behovet av särskilda bostäder att minska. Om de även är anpassade till äldre och trygghetsbostäder blir det lättare för äldre att bo kvar hemma.

Barn och ungdomar med funktionshinder behöver korttidstillsyn och lägervistelser. Under kommande år ökar behoven. Det finns en ökande grupp med psykiska funktionsnedsättningar kombinerat med andra svårigheter som leder fram till bostadslöshet.

Stödboenden och HVB-platser

Ansvaret för ensamkommande barn som fyller 18 år under asylprocessen och som inte bedöms ha omfattande behov av vård och omsorg ska återgå till Migrationsverket. I Ale är det en hög andel av de ensamkommande som kommer fylla 18 år under 2017 och 2018. För de som bedöms ha omfattande behov av vård och omsorg räcker inte boendeformen stödboende.

För en god ekonomisk och organisatorisk beredskap finns anledning att överväga behålla ett antal HVB-platser för att möta behoven. Effekten av att tvingas köpa externa platser är negativ utifrån ett såväl ekonomiskt perspektiv som ett integrations- och etableringsperspektiv.

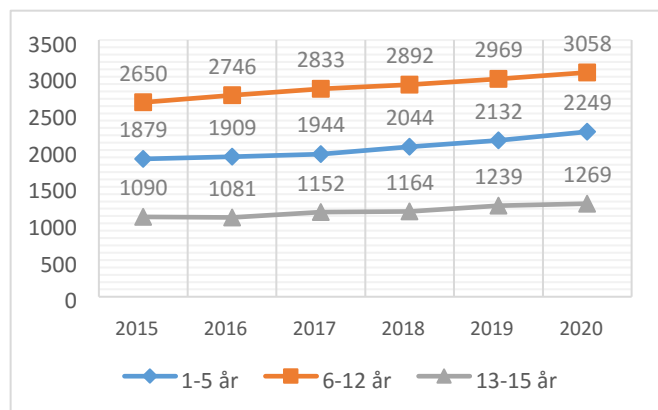
Lokaler för idrott och fritidsaktiviteter

Kultur och fritids kostnader för de anläggningar som används för idrotts- och fritidsaktiviteter har på grund av hög utbyggnadstakt blivit så höga att det finns risk att personalen i stället måste minska de närmsta åren, för att kompensera de initialt ökade kostnaderna. Den starka tillväxten kräver stora omställningar av såväl organisatoriska som ekonomiska anpassningar

Stort behov av skolor och förskolor

Att möta ökningen av barn och elever de närmaste åren och fortsätta förbättringsarbetet med ändamålsenliga lokaler är en stor utmaning, vilket kräver att behoven av utbyggnad, ombyggnad och renovering av både förskolor och skolor samverkar med en ekonomisk långsiktig investeringstakt.

Det är viktigt att betona att tiden från beslut till inflyttning av ny skola ofta tar drygt fem år – samtidigt som fem år är halva skolgången för en elev. Ett barnperspektiv i lokalresursplaneringen är av stor vikt för att nå ändamålsenliga lokaler, sett till såväl innehåll som placering, eftersom det påverkar allt från transportbehov, kemikalier i skolmiljö samt möjligheterna till pedagogisk verksamhet.

Figur 7 Befolkningsprognos 2015-2020 för barn i Ale 1-15 år

I Älvängen finns behov av fler förskoleplatser. Bostäder byggs kontinuerligt vilket innebär att många skol- och förskolebarn barn flyttar in och föds. Erfarenheten visar att andelen förskolebarn ofta når en topp i samband med inflyttning i nya områden. På längre sikt och i samband med Nödinges utbyggnad behövs nya förskolor och skolor, även där. Även i Surte och Bohus ökar antalet barn och där finns behov av att frigöra fler förskoleplatser samt på sikt en ny permanent förskola.

Under 2017 planeras en inventering och bedömning av samtliga skollokaler med syftet att utreda skolornas nuvarande kapacitet för att få ett underlag för framtida om- och tillbyggnader och få vetskap om vad olika åtgärder ger för effekter. Idag hyrs paviljonger eller moduler in för att lösa ett akut behov av lokaler. De tillfälliga lokalerna kan vara ett bra alternativ vid kortvariga behov men på längre sikt är paviljonger ofta en dyr lösning som också har begränsningar i lokalernas funktion och utformning.

Giftfri förskola är grunden för hälsosamma lokaler

I våra lokaler finns tusentals olika kemikalier. De finns bland annat i kläder, mat, leksaker, möbler och hygienprodukter. En del kemikalier är kända för att vara skadliga och forskning har visat på ett samband med många sjukdomar och allergier. Detta gäller till exempel hormonstörande kemikalier. Kemikalier är skadligare för barn än för vuxna eftersom barns kroppar är under utveckling. Barn får dessutom i sig kemikalier i högre grad än vuxna på grund av att deras kroppar är mindre och för att de äter och andas mer i förhållande till sin egen kroppsvikt än vad vuxna gör.

Under 2016 har tre förskolor i Ale påbörjat arbetet mot en giftfri förskola. Med erfarenheterna från deras arbete kommer hela organisationen arbeta med att minska kemikalierna i förskolan under 2017. Vid nybyggen och inköp är det viktigt att bra val görs. Det kommer under en

övergångsperiod vara resurskrävande att byta befintligt material med skadliga kemikalier, exempelvis leksaker, madrasser eller köksmaterial.

Centralkök

Det finns ett renovering- och investeringsbehov för kommunens centralkök. Hur kommunen väljer att utforma centralköket kommer att få konsekvenser för alla mindre kök inom den kommunala verksamheten. Oavsett vilka förändringar som görs i centralköket måste en anpassning ske av köken på särskilda boenden. En utredning av matverksamheten i Ale kommun kommer att genomföras 2017.

Nytt kommunhus i Nödinge

Ett nytt kommunhus planeras i Nödinge. Behovsanalys och nulägesbeskrivning beräknas vara genomförd våren 2017. De verksamheter som beräknas flytta in är kommunhusen i Alafors och Nödinge, IFO-huset, samt några mindre kontor. Totalt ska arbetsplatsen rymma 400-500 medarbetare. Arbetet med detaljplan, utformning och placering pågår.

Planarbete och byggnation

Nulägesbeskrivning

Ales ambitioner, bostadsbristen i regionen och ny infrastruktur har bidragit till att nybyggandet ökat fem-falt från 2013. För befolkningsmålet om 3 % befolkningstillväxt behövs inte ytterligare detaljplaner än de som nu bereds. Fler detaljplaner behövs ändå av andra skäl – exempelvis förstärka tätorterna, skapa offentlig service och uppfylla andra krav i ett nytt bostadsförsörjnings-program. Nya detaljplaner innebär möjlighet att styra befolkningsutvecklingen mot ett hållbarare samhälle.

Ett förslag för planprioriteringar kommer på sikt att styra bostadsproduktionen i innehåll, krav på kapacitet i infrastruktur och skolor, samt att nya bostadstyper ska komplettera ortens utbud. Arbetet med en ny översiktsplan är på gång. Översiktsplanen och annan strategisk planering är av stor vikt för att på ett hållbart sätt hantera befolkningstillväxten.

Riskerna för ett avtagande bostadsbyggande är främst marknadsbetingade. Det är kompetens- och även materialbrist i alla delar av den överhettade byggbranschen, så också på Sektor samhällsbyggnad. Då majoriteten av detaljplanerad mark är privatägd är fastighetsägarnas /exploatörernas intjänandeförmåga avgörande om de bygger i Ale eller i annan GR-kommun.

En annan risk är att den snabbt ökade bostadsproduktionen hämmas av att större tröskelinvesteringar i infrastruktur behövs. Leverantörerna av fjärrvärme, el, VA har under hösten 2016 flaggat för brister på olika ställen i kommunen. Utöver pågående arbete med att hantera risker och buller från E45/järnvägen, behöver Ale klara översvämningar, dagvattenlösningar, gestaltungsprogram, brandvattenförsörjning och hållbara transportlösningar. Dessa kan ofta inte lösas för enskilda fastigheter utan kommunen måste ta fram lösningar för hela områden. Tydliga styrdokument inom dessa områden är en förutsättning för effektivare plan- och bygglovsprocesser.

Skyddszoner kan underlätta vid bygglovshantering så de ges på långsiktigt hållbara platser. Det är en metod för att ta hänsyn till vattendragen i planering för att undvika framtida stabilitetsåtgärder, särskilt där marken är instabil. Åtgärderna påverkar vattendragen mycket negativt och är också mycket kostsamma.

Två regeringsdirektiv kommer att ge avtryck i den fysiska planeringen framöver. Dessa rör ekosystemtjänster och grön infrastruktur, som behöver beaktas i planer och andra viktiga samhällsbeslut. Länsstyrelsen har påbörjat ett arbete med regional handlingsplan för grön

infrastruktur, vilket kommer att bli ett viktigt underlag för Ales översiktsplanering, detaljplanering och bygglovsprövning.

Att styra exploatering efter behov

Genom *Plan- och Bygglagen* kan Ale styra nytillskotten som bäst stödjer bostadsbehoven genom att påverka bostadstyper, marktillgång och attraktiva lägen med god infrastruktur. För genomförande kan politiska beslut upprätthålla exempelvis *Bostadsförsörjningsprogrammet* och *Energi- och klimatplanen*, samt att kommunen skapar egen, eller förhandlad, rådighet över mark. Att stimulera ökad konkurrens med fler byggherrar av olika storlek ökar också utbudet.

Även om nytillskottet ökar, så är rörligheten i det befintliga bostadsbeståndet den viktigaste förutsättningen för att erbjuda ett bredare bostadsutbud. I praktiken behöver etablerade på arbets- och bostadsmarknaden få ökade incitament för att flytta. Alebyggen, det kommunala bostadsbolaget, har 2016 fått ett uppdrag att skapa fler hyresrätter.

Ett förslag för planprioriteringar kommer på sikt att underlätta styrningen av bostadsproduktionen i innehåll, men det påverkar inte befintliga och pågående detaljplaner. Det påverkar inte heller den ökade styckebyggnationen på landsbygden. Prisökningarna möjliggör lånemöjligheter till nybyggen, och det finns gott om mark att stycka av. Kommunen måste själv bevaka, planera och finansiera offentlig service till boende på landsbygden.

Tydlighet för exploatörer och invånare

Exploatörer behöver mark att köpa/samarbeta kring, och vill att kommunens plan- och genomförandeprocesser upplevs som förutsägbara och att marknaden efterfrågar boende i Ale. En förutsättning för riskminimering och ökad tydlighet är långsiktig medborgardialog och tydlig översiktsplanering. En konkurrens fördel kan vara att kommunen i tid och rum ”paketerar” satsningar tillsammans med privata exploatörer.

Exemplen med bullerutsatta detaljplaner i Älvängen visade att kommunen aktivt måste delta och leda planprocesserna för att projekten ska röra sig framåt, där kommunen mer intensivt börjar investera i infrastruktur som ökar exploateringsmöjligheterna. Idag finns inget refinansieringssystem för detta, alltså att exploatörer och fastighetsägare får delfinansiera kommunens förtida investeringar, exempelvis i gata, p-hus eller park. Exempel på ökad proaktivitet är övertagandet av tätorternas vägföreningsvägar och kommunala markköp i Nödinge och Älvängen. Ett annat exempel är att kommunen skapat samarbeten med fastighetsägare i båda huvudorterna.

Ekonomisk hållbarhet i planarbetet

Genom att befintlig infrastruktur nyttjas, och att befintlig service och verksamheter får större underlag, förbättrar vi fortast hållbarhetsarbetet. Risker från buller, farligt gods, förorenad mark, skred och översvämningar måste hanteras, vilket är mest kostnadseffektivt för stora sammanhållna områden, med kollektiva lösningar som bullerplank längs längre vägsträckor.

Ur ett ekonomiskt hållbarhetsperspektiv kan kommunen aktivt arbeta med ”dela-på-samhället” där både det offentliga, exploatörer, förvaltare och invånare delar på mark, lokaler och transportlösningar, vilket innebär att fler delar på de dyra nybyggnadskostnaderna och på framtida drift. Exempel är att dela på bilar och p-platser över dygnet, att skollokaler används till annat på kvällar/helger, att lekplatser utformas även som hälsoparker för äldre.

Ur ett privatekonomiskt hållbarhetsperspektiv kan nyproduktionen lokaliseras så att hushållens näst största utgift, transporter, minimeras. Att gå från två till en bil i hushållet sparar omkring 3 500 kr/månad. Infrastrukturstyrkostnader och offentlig service, både för individ och kommun, är mindre kostsam i tätorter på grund av stordriftsfördelar.

Sociala investeringar

Ekonomisk modell för att arbeta med social hållbarhet i Ale

En social investering är en avgränsad insats som i förhållande till ordinarie arbetssätt förväntas ge bättre utfall för insatsens målgrupp och samtidigt leda till minskade samhällsekonomiska kostnader på sikt. En utgångspunkt är att sociala investeringar inte enbart innebär att det genomförs enskilda satsningar eller projekt.

Skillnaden mellan förebyggande arbete och sociala investeringar, där båda syftar till att tidigt identifiera problemområden där insatser tidigt på ett bättre sätt kan förbättra individens livschanser, kan sägas vara att förebyggande insatser ofta är mer generella. Sociala investeringar handlar om riktade insatser till tydligt definierade målgrupper. Sociala investeringar är inte en metod som ersätter förebyggande insatser, utan kompletterar dessa genom att möjliggöra tvärssektoriella satsningar som bygger på identifierade behov.

Det innebär ett nytt arbetssätt i organisationen för att verkligen nå de målgrupper där behoven finns. I Ale ska metoden främst stödja kommunens strategiska målsättningar riktade till barn och unga. Kommunens insatser ska sättas in i tidiga åldrar och/eller tidigt i en process för att uppnå bättre utfall, både för individer och för att långsiktigt spara kostnader för samhället.

Sociala investeringar - ett kommunalekonomiskt perspektiv?

För kommuner, som arbetar med sociala investeringar, finns ofta ett kommunalekonomiskt perspektiv som innebär att sociala investeringar bedöms i förhållande till kommunens kostnader i första hand och samhällskostnader i andra hand. Dessa behöver inte stå i motsats till varandra och särskilt inte på kort sikt då kommunen ofta är den största bäraren av både insatser och kostnader, exempelvis i förskola, skola, socialtjänst och vård och omsorg.

Även om ett kommunalekonomiskt perspektiv är styrande för en kommuns prioriteringar av sociala investeringar är det önskvärt att också ha ett samhällsekonomiskt perspektiv i utvärderingen av satsningar, i den mån det är möjligt.

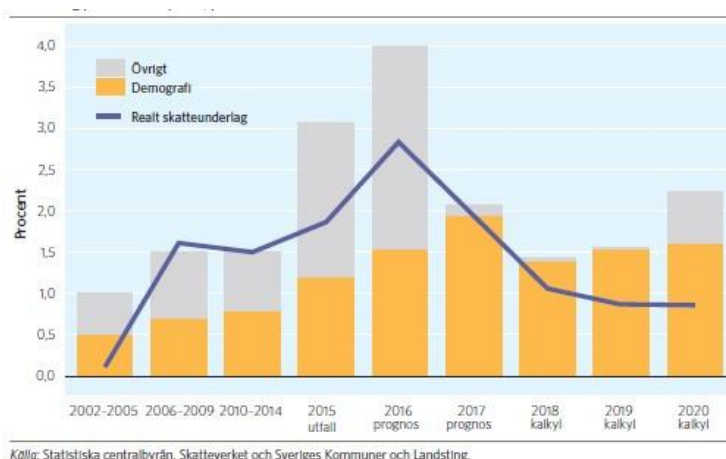
Kommunernas ekonomi de närmaste åren

Kostnaderna från den demografiska ökningen ökar snabbare än intäkterna

Den ekonomiska analysen är en sammanfattning från Ekonomirapporten som publicerades av SKL 5 oktober 2016. Kommunsektorn står inför stora verksamhetsmässiga och ekonomiska utmaningar. Utvecklingen innebär att kostnaderna för demografin ökar snabbare än intäkterna. Slutsatserna här är generella för kommunerna i hela Sverige.

Den framtida kraftiga ökningen av befolkningstillväxten har tidigare förväntats komma efter 2020, framförallt till följd av många fler äldre vilket skulle främst påverka äldreomsorgen och hälso- och sjukvården. Ökningen har tidigare lagts genom en högre inflyttning, bland annat på grund av en ökad flyktinginvandring, samt att antalet födda ökat starkt sedan bottenåret 1999 och väntas om några år överstiga rekordåret 1990. Det innebär att antal barn och elever i förskola, grundskola och gymnasieskola i riket väntas öka till cirka 2,2 miljoner fram till 2020, en ökning med cirka 230 000.

I diagrammet beskriver SKL kommunsektorns ekonomiska utmaning de kommande åren för Sverige som helhet. Kostnaderna väntas öka snabbare än vad skatteunderlaget väntas göra. Diagrammet tydliggör att kommunerna står inför stora verksamhetsmässiga och ekonomiska utmaningar.

Scenariot kan skjutas fram något eller några år på grund av tillfälliga faktorer, men förändring i kalkylerna pekar mot en kommunerna i Sverige utveckling som innebär svåra finansieringsproblem för kommuner och landsting.

Figur 8 Utveckling av kostnader och skatteunderlag, fasta priser per år, procent för kommunerna i Sverige

Effektiviseringar för att möta de ökade demografiska behoven

Beräkningen av de demografiska behoven baseras på SCB:s befolkningsprognos som består av folkbokförda personer samt kunskap om pågående bostadsproduktion. Med flyktinginvandringen finns det även ett tryck på verksamheter för personer som inte är folkbokförda. Det gäller framförallt ensamkommande barn och asylsökande ungdomar, osäkerheten kring antalet är stor liksom hur mycket varje individ kostar. SKL ser att de snabbt växande behoven av socialtjänst, grundskola och gymnasieskola innebär ökade behov av både personal och lokaler.

Delområde	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Förändring 2015-2020
Surte	2 920	3 013	3 071	3 111	3 233	3 264	344
Bohus	3 169	3 163	3 170	3 189	3 170	3 146	-23
Nödinge	5 898	5 937	5 929	6 015	6 279	6 608	710
Nol	3 467	3 480	3 598	3 676	3 787	3 910	443
Alafors	2 018	2 005	2 045	2 111	2 184	2 268	250
Starrkärr/Kilanda/Ryd	1 799	1 820	1 849	1 865	1 862	1 862	63
Älvängen	4 750	5 136	5 562	6 055	6 454	6 883	2 133
Skepplanda	3 205	3 276	3 321	3 362	3 370	3 374	169
Hälanda	871	874	862	853	841	833	-38
Alvhem	710	697	701	731	765	804	94
Restförda	55	55	55	56	57	58	3
Totalt	28 862	29 456	30 163	31 024	32 002	33 010	4 148
Förändring	439	594	707	861	978	1 008	
Förändring i %	1,54%	2,06%	2,40%	2,85%	3,15%	3,15%	

Figur 9 Befolkningsprognos 2016-2020

SKL ser att det krävs avsevärda effektiviseringar i kommunernas olika verksamheter. Effektiviseringar är förstås inte något nytt utan något som kommunerna fortlöpande arbetar med. Det är svårt att få fram relevanta och jämförbara kostnadsnyckeltal. Ett beprövat sätt är benchmarking, det vill säga jämförelser av olika slag, såväl inom som mellan kommuner.

Sysselsättning och företagande i Ale

Göteborgsregionens arbetsmarknadsutveckling

Konjunkturläget har varit starkt de senaste åren. Göteborgsregionen är en av rikets tillväxtregioner. Arbetsmarknadsutvecklingen har föranletts av att de västsvenska hushållen bibehållit sin relativt starka köpkraft, tillsammans med en ökad internationell efterfrågan i exportindustrin. Historiskt sett går utvecklingen hand i hand med fordonsindustrin. Både bygg- och anläggningsbranschen och den privata tjänstesektorn går starkt framåt.

De flesta undersökningar tyder på att en mycket hög andel företag i det privata näringslivet avser öka antalet sysselsatta inom den närmaste framtiden. En tredje orsak till den utvecklingen i länet är att den offentliga konsumtionen ökat till följd av det stora flyktningmottagandet. Arbetsförmedlingens prognos är att efterfrågan på offentliga varor och tjänster kommer fortsätta öka och behovet av personal i offentlig sektor vara fortsatt stort.

Näringslivets struktur i Ale

I Ale kommun finns drygt 2400 registrerade företag. Till skillnad från riket ökar sysselsättningen inom tillverkningsindustrin, där en stor andel av Ales yrkesverksamma arbetar. Prognosen är också att anställda inom handel kommer öka. Antalet sysselsatta inom tjänstesektorn har ökat, i synnerhet inom företagstjänster. Branschbalansen har fortfarande utvecklingspotential, då Ale har stor övervikt på tillverkande sektor jämfört med kommunerna i Göteborgsregionen.

Kommunen är den största arbetsgivaren med drygt 2200 anställda. Därefter följer Akzo Nobel. Utmärkande för Ale är det stora antalet enmansföretag. Majoriteten av enmansföretagen är i byggbranschen. Företagsamheten är lägre än rikssnittet. Lägst är det bland unga och kvinnor.

Ale behöver utveckling av nya idéer och verksamheter. Klarar vi inte detta riskerar Ale att bli en sovstad. Av kommunerna i Göteborgsregionen (GR) är det bara Ale, Tjörn och Alingsås som inte har en tillväxt i antal anställda lika stor eller högre än medel för Sverige. Ale har den näst största utpendlingen i GR. Den näst minsta inpendlingen vad gäller arbetskraft. 50 % av de som bor i Ale är endast nattbefolkning. Endast Lerum har samma siffror.

Bredd av branscher

Ett diversifierat näringsliv är viktigt för befolkningen eftersom det ger tillgång till en bred arbetsmarknad. En region med hög diversifiering är mindre känslig för branschspecifika nedgångar. Många olika branscher och få stora arbetsställen minskar känsligheten för konjunktursvängningar och bolagsspecifika chocker.

Tillgången av branscher är relativt hög i Ale, som en del i Göteborgsregionen. Samtidigt påverkas vi av att regionen har ett antal mycket stora och mycket starka arbetsgivare, vilket gör oss mer sårbara. Inom kommunen är vi relevant representerade endast i ett fåtal branscher och här är det snarare det som gör oss sårbara. Ett mer diversifierat utbud av branscher, där även behovet av en högre akademisk utbildning uppstår, kan dämpa riskerna. Ale har en tradition av lågt nyföretagande. Även om andelen företagsamma i snitt är lägre i Ale så kan vi se att kommunen är på uppgång med en ökning av nyföretagare och inflyttning av företag.

Arbetslöshetens sammansättning

Det är viktigt att titta på sammansättningen av gruppen arbetslösa för att kunna utläsa vilka grupper som kommer kräva mer insatser än andra.

	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	18-24 år	55-64 år	Inrikes födda	Utrikes födda	Förgymnasial utb.	Gymnasial utb.	Eftergymnasial utb.
Ale	4,7	4,7	4,6	8,8	4,4	3,6	10,5	9,3	4,1	3,7
VGR	7,1	6,5	7,7	11	5,6	4,3	20,7	18,7	6,2	4,8

Tabell 1 Inskrivna arbetslösa som andel i respektive grupp (genomsnitt under perioden Q4 2015 – Q1 2016).

Källa: RAMS/AF

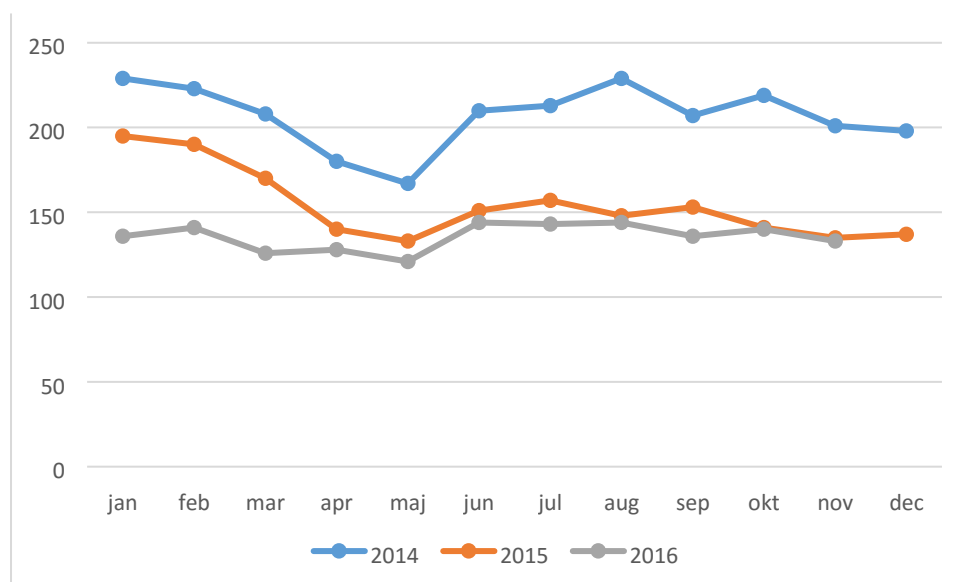
Som tabellen visar ligger Ale kommun lägre än länsgenomsnittet. Tabellen visar tydligt på framtida utmaningar: Att utrikes födda, de med enbart förgymnasial utbildning och ungdomar 18-24 år har svårast att hävda sig på arbetsmarknaden. I synnerhet de individer som tillhör fler än en av de utsatta grupperna. Kommunen blir påverkad av de statliga arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och rustar organisationen därefter. Ett aktuellt exempel på detta är utökningen av de extratjänster inom välfärden som regeringen subventionerar.

En utmaning är att integrations- och etableringsarbetet samverkar med möjligheter till eget boende, generella och riktade utbildningsinsatser, samt matchning av det kort- och långsiktiga behovet av kompetens inom kommunen.

Fokusområde: Sysselsättning 18-24 år

Kommunen strävar efter att minska arbetslösheten i målgruppen 18-24 år. Sedan mätningarna började 2014 har kommunen haft ett målvärde på högst 100 inskrivna arbetslösa (och i program) inom målgruppen.

Som diagrammet visar har kommunen haft successivt minskad arbetslöshet i målgruppen. Trots bättre resultat har målvärdet inte nåtts. Åtgärder pågår och intensifieras under 2017/2018.

Figur 10 Antal öppna arbetslösa och i program 18-24 år i Ale kommun, 2014 – november 2016

Sektorerna ska höja kapaciteten att ta emot arbetssökande ungdomar i sina egna verksamheter genom att utöka sin samordning och samverkan. Insatser ska också genomföras inom det strategiska arbetet med kompetensförsörjningsplaner samt i arbetet med etablering och integrering av nyanlända.

Eftersom flyktingmottagandet inneburit en ökning av antal inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen kommer sannolikt den minskade arbetslösheten ibland 18-24 åringar mattas av något under 2017-2018. Det är inte bara i Ale som denna stagnering kommer ske; det är också en nationell angelägenhet vilket gör att Ale samverkan med Arbetsförmedlingen och näringslivet behöver öka, för att ha beredskap och följsamhet till eventuella statliga arbetsmarknadspolitiska reformer och åtgärder.